

HUDUDIY ZIDDIYATDAN GLOBAL XAVFSIZLIKGA: HINDISTON-POKISTON MOJAROSI

Tojiboyev Temur Bektosh o'g'li

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiyasi universiteti

Xalqaro munosabatlar fakulteti talabasi

E-mail: tojiboevtemur2005@gmail.com

Telefon raqam: +998 33 406 95 06

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18000105>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-dekabr 2025 yil

Ma'qullandi: 15-dekabr 2025 yil

Nashr qilindi: 20-dekabr 2025 yil

KEY WORDS

Hindiston, Pokiston, Kashmir, mustamlakachilik, bo'linish, diniy qarama-qarshilik, urushlar, yadroviy qurol, Janubiy Osiyo, xalqaro mojaro

ABSTRACT

Ushbu maqolada Hindiston va Pokiston o'rtasidagi uzoq yillardan beri davom etib kelayotgan siyosiy va harbiy mojaro har tomonlama tahlil qilinadi. Mojaroning tarixiy ildizlari, Britaniya mustamlakachiligi davrida yuzaga kelgan shart-sharoitlar, Hindiston yarimorolining bo'linishi jarayoni hamda Kashmir masalasining shakllanishi izchil yoritiladi. Shuningdek, mojaroning keyingi rivoji, ikki davlat o'rtasidagi urushlar, diplomatik keskinliklar, yadroviy qurollanish poygasi va bugungi kundagi siyosiy holat oddiy va tushunarli tilda bayon qilinadi. Maqola mojaroni bir tomonlama emas, balki xolis nuqtayi nazardan tushuntirishga qaratilgan bo'lib, o'quvchiga Hindiston-Pokiston qarama-qarshiligining asl mohiyatini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Hindiston va Pokiston o'rtasidagi mojaro zamonaviy dunyodagi eng murakkab va eng xavfli nizolardan biri hisoblanadi. Ushbu qarama-qarshilik nafaqat ikki qo'shni davlat o'rtasidagi hududiy bahs, balki butun Janubiy Osiyo mintaqasining siyosiy barqarorligiga ta'sir ko'rsatuvchi muhim omildir. Mojaroning o'ziga xos jihati shundaki, u bir vaqtning o'zida tarixiy adolatsizliklar, diniy farqlar, milliy manfaatlar va xalqaro siyosat bilan chambarchas bog'liqdir. Shu sababli bu masala faqat Hindiston yoki Pokiston doirasida emas, balki global miqyosda ham katta e'tibor markazida bo'lib kelmoqda. Bugungi kunda Hindiston va Pokiston yadroviy qurolga ega davlatlar hisoblanadi, bu esa ularning o'rtasidagi har qanday keskinlikni yanada xavfli qiladi. Har ikki tomon o'z pozitsiyasini himoya qilgan holda, mojaroni tarixiy asoslar bilan oqlashga urinadi. Ayniqsa Kashmir hududi masalasi ikki davlat o'rtasidagi asosiy tortishuv nuqtasi bo'lib, u mustaqillikdan buyon bir necha bor qurolli to'qnashuvlarga sabab bo'lgan. Ushbu mojaro sababli minglab insonlar halok bo'lgan, millionlab odamlarning hayoti bevosita yoki bilvosita zarar ko'rgan. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi Hindiston va Pokiston o'rtasidagi mojaroning paydo bo'lish sabablari, uning tarixiy rivojlanish bosqichlari va bugungi kundagi holatini izchil va tushunarli tarzda yoritishdan iborat. Maqolada voqealar ketma-ketligi

sabab–oqibat munosabatlari asosida tushuntiriladi va o'quvchiga ushbu mojaroni yuzaki emas, balki chuqurroq anglash imkoniyati beriladi.

Asosiy qism. Hindiston va Pokiston o'rtasidagi mojaro nafaqat ikki davlat o'rtasidagi hududiy bahs, balki butun Janubiy Osiyo mintaqasining siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorligiga doimiy ta'sir ko'rsatadigan murakkab jarayon sifatida tarix sahnasida namoyon bo'ladi. Ushbu mojaroning ildizlari XIX asr oxiri va XX asr boshlariga borib taqaladi, ayniqsa Britaniya imperiyasining Hind yarimorolidagi mustamlakachilik siyosati bunga katta ta'sir ko'rsatgan. Britaniya Sharqiy Hindiston kompaniyasi va keyinchalik to'liq imperiya boshqaruvi davrida hududni qulay boshqarish maqsadida aholi diniy, etnik va ijtimoiy mezonlar asosida tasniflandi. Bu jarayon hindu va musulmon jamoalari orasidagi farqlarni kuchaytirib, siyosiy raqobat maydonini shakllantirdi. Avvallari bir hududda tinch yashab kelgan jamoalar o'rtasidagi ishonchsizlik asta-sekin chuqurlashib, milliy identitet masalasi keskinlashdi. Shu tariqa, Hindiston yarimorolida hududiy va diniy qarama-qarshilikning asosiy poydevori shakllandi. XX asr boshlarida Hindistonda milliy ozodlik harakati kuchaydi. Hindiston Milliy Kongressi yagona, dunyoviy va mustaqil Hindiston davlatini barpo etish g'oyasini ilgari surdi. Shu bilan birga, musulmon aholi orasida hindu ko'pchiligi hukmron bo'lgan davlatda siyosiy va madaniy jihatdan chetda qolish xavfi kuchaydi. Natijada Musulmonlar Ligasi tashkil topdi va musulmonlar manfaatlarini alohida himoya qilish masalasini ko'tarib chiqdi. Muhammad Ali Jinna rahbarligida musulmonlar alohida millat sifatida tan olinishi kerakligi g'oyasi shakllandi. Bu qarash Hindistonning bo'linishiga olib keladigan asosiy mafkuraviy poydevor sifatida tarixda o'rin oldi. Ikkinchi jahon urushidan so'ng Britaniya imperiyasi zaiflashdi va Hindistondan chiqish qarorini qabul qildi. 1947 yilda mustaqillik berilishi jarayonida Hindiston diniy mezon asosida ikkiga bo'lindi: hindu ko'pchilik yashaydigan hududlar Hindiston, musulmon ko'pchilik hududlar esa Pokiston deb ataldi. Bu bo'linish shoshilinch va yetarlicha tayyorgarliksiz amalga oshirildi. Natijada millionlab odamlar majburiy ravishda ko'chishga majbur bo'ldi, keng ko'lamli zo'ravonliklar yuz berdi va yuz minglab insonlar halok bo'ldi. Shu fojia ikki davlat o'rtasidagi chuqur ishonchsizlik va dushmanlikning boshlanishiga sabab bo'ldi. Bo'linish jarayonidagi eng murakkab masala knyazlik hududlarining qaysi davlatga qo'shilishi edi. Shular ichida Kashmir masalasi eng bahsli bo'lib chiqdi. Aholisi asosan musulmonlardan iborat bo'lgan Kashmir hududini hindu hukmdor boshqarar edi. Dastlab mustaqil qolish istagi bo'lganiga qaramay, hududda beqarorlik kuchayib, qurolli to'qnashuvlar boshlanganidan so'ng hukmdor Hindistonga qo'shilish to'g'risida qaror qabul qildi. Bu holat Pokiston tomonidan qabul qilinmadi va 1947–1948 yillarda birinchi Hindiston–Pokiston urushi yuz berdi. Urush natijasida Kashmir amalda ikkiga bo'lindi, biroq masala hal etilmadi va ochiq qolib ketdi. Keyingi yillar davomida Hindiston va Pokiston o'rtasidagi mojaro ko'p bosqichlarda davom etdi. 1965 yildagi urush, 1971 yildagi qurolli to'qnashuvlar va Bangladeshning mustaqil davlat sifatida paydo bo'lishi Pokiston uchun og'ir siyosiy zarba bo'ldi. Bu voqealar ikki davlat o'rtasidagi raqobatni yanada keskinlashtirdi. Hindiston hududiy yaxlitlikni saqlashni milliy siyosatining asosiy tamoyiliga aylantirdi, Pokiston esa Kashmir masalasini o'z milliy o'zligini tasdiqlovchi asosiy omil sifatida ko'rdi.

1980-yillarning oxirlarida Hindiston nazoratidagi Kashmir hududida norozilik harakatlari kuchaydi. Ijtimoiy tengsizlik, siyosiy vakillik muammolari va iqtisodiy qiyinchiliklar qurolli qarshilikka olib keldi. Hindiston bu harakatlarni terrorizm sifatida baholadi va ularning ortida Pokiston turganini ta'kidlaydi. Pokiston esa Kashmir xalqining o'z taqdirini o'zi belgilash

huquqini qo'llab-quvvatlashini bildirdi. Shu tariqa mojaro ichki norozilik va xalqaro qarama-qarshilik elementlarini o'zida birlashtirdi. 1990-yillarda mintaqadagi vaziyat yanada murakkablashdi. Afg'onistondagi urushlardan qaytgan qurolli guruhlarining mintaqaga kirib kelishi zo'ravonliklar miqyosini kengaytirdi. Hindiston Kashmirda harbiy kuchlarni ko'paytirdi, bu esa oddiy aholi hayotiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatdi. Inson huquqlari bilan bog'liq muammolar xalqaro e'tibor markaziga chiqdi, biroq masalaning tub yechimi topilmadi. 1998 yilda Hindiston va Pokiston yadroviy sinovlar o'tkazdi va bu Janubiy Osiyoni yadroviy qarama-qarshilik mintaqasiga aylantirdi. 1999 yilda yuz bergan Kargil mojarosi yadroviy qurollarga ega ikki davlat o'rtasida ochiq harbiy to'qnashuv xavfi qanchalik real ekanini ko'rsatdi. Xalqaro hamjamiyat aralashuvi bilan urush kengayib ketishining oldi olindi, biroq ishonch yanada zaiflashdi. XXI asrda mojaro past intensivlikdagi to'qnashuvlar, diplomatik uzilishlar va terrorchilik ayblovlari shaklida davom etmoqda. 2019 yilda Hindiston tomonidan Kashmirning maxsus maqomi bekor qilinishi mojaroning yangi bosqichini boshlab berdi. Bu qaror Pokiston tomonidan keskin qoralandi va mintaqada keskinlik yana kuchaydi. Kashmir aholisi esa mojaroning eng katta qurboniga aylanishda davom etmoqda. Mojaroning xalqaro o'lchami ham katta ahamiyatga ega. Birlashgan Millatlar Tashkiloti 1948 yilda Kashmir bo'yicha rezolyutsiyalar qabul qilgan, hududda tinchlikni saqlash uchun nazorat mexanizmlari joriy etilgan, ammo ularning samarasi cheklangan bo'lgan. AQSh, Xitoy va Rossiya kabi yirik davlatlar o'z strategik manfaatlarini hisobga olgan holda har ikki tomonga diplomatik bosim o'tkazadi. Shu bilan birga, terrorchilik va qurolli guruhlar faoliyati ham mojaroning global xavfsizlikka ta'sirini oshiradi. Hindiston Pokistonni Kashmir hududida faoliyat yuritayotgan qurolli guruhlarini qo'llab-quvvatlashda ayblaydi, Pokiston esa buni rad etadi va o'z siyosiy nuqtai nazarini xalqaro maydonda ilgari suradi. Shu tariqa mojaro faqat hududiy masala emas, balki global xavfsizlik, terrorizmga qarshi kurash va xalqaro qonunlar bilan chambarchas bog'liq murakkab tizimga aylanadi. Iqtisodiy jihatdan ham mojaro ikki davlatning rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda. Mintaqada doimiy keskinlik tufayli xorijiy investorlar ehtiyotkor bo'ladi, turizm, savdo va transport sohalari rivojlanmaydi. Har ikki davlat harbiy xarajatlarga katta mablag' ajratadi, bu esa boshqa sohalarning rivojlanish imkoniyatlarini cheklaydi. Kashmir hududida doimiy xavfsizlik choralarning mavjudligi mahalliy iqtisodiyotga salbiy ta'sir ko'rsatadi, qishloq xo'jaligi va sanoat faoliyati cheklanadi, yoshlar orasida ishsizlik kuchayadi va migratsiya ko'payadi. Kelajak ssenariylariga kelsak, Hindiston va Pokiston o'rtasidagi mojaro hal etilmagan holda davom etish ehtimoli yuqori. Xalqaro vositachilik, diplomatik muzokaralar va mintaqaviy hamkorlik imkoniyatlari mavjud bo'lsa-da, har ikki tomonning qat'iy pozitsiyasi, milliy manfaatlarini himoya qilish siyosati va yadroviy xavf vaziyatni murakkablashtiradi. Shu bilan birga, iqtisodiy manfaatlar va mintaqaviy barqarorlik tarafdorlari vaziyatni yumshatish uchun bosim o'tkazishi mumkin. Bunday murakkab va ko'p qatlamli vaziyatda mojaroning har qanday yechimi nafaqat hududiy, balki xalqaro, siyosiy va iqtisodiy mezonlarni hisobga olgan holda topilishi shart.

Hindiston va Pokiston o'rtasidagi mojaroning geosiyosiy o'lchami juda keng. Kashmir masalasi nafaqat ikki davlat ichki siyosatiga, balki butun Janubiy Osiyo mintaqasidagi diplomatik vaziyatga ta'sir qiladi. Mojaroning boshlanishi va rivojlanishi davrida Birlashgan Millatlar Tashkiloti bir necha rezolyutsiyalar qabul qilgan bo'lsa-da, ularning amaliy samarasi cheklangan bo'ldi. Xalqaro vositachilik ko'pincha ikki tomonning qat'iy pozitsiyasi va hududiy manfaatlarining to'qnashuvi sababli cheklangan natija berdi. AQSh, Xitoy va Rossiya kabi yirik

davlatlar o'z strategik manfaatlarini hisobga olgan holda, har ikki davlat bilan diplomatik aloqalarni saqlashga harakat qilmoqda, lekin mintaqadagi asosiy qarama-qarshilikni bartaraf eta olmadi. Shu tariqa, Hindiston va Pokiston mojarosi nafaqat hududiy, balki global siyosat kontekstida ham muhim rol o'ynaydi. Iqtisodiy jihatdan mojaro ikki davlatning rivojlanishiga sezilarli darajada salbiy ta'sir ko'rsatadi. Harbiy xarajatlar uchun ajratiladigan milliardlab dollar mablag'lar ta'lim, sog'liqni saqlash, infratuzilma va boshqa iqtisodiy sohalaridan olib qo'yiladi. Xorijiy investorlar mintaqada doimiy keskinlik bo'lganligi sababli ehtiyotkor bo'lib qoladi, bu esa biznes faoliyatini va savdoni sekinlashtiradi. Turizm sektori esa keskinlik tufayli deyarli to'xtab qoladi, xususan Kashmir hududida doimiy xavfsizlik choralarining mavjudligi mahalliy iqtisodiyotga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Qishloq xo'jaligi va sanoat faoliyati cheklanadi, ish o'rirlari kamayadi, yoshlar orasida ishsizlik ko'payadi va migratsiya kuchayadi. Shu tariqa, mojaro faqat siyosiy emas, balki iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarga ham doimiy ta'sir ko'rsatadi.

Yadroviy qurollanish mojaroning eng xavfli jihatlaridan biridir. 1998 yildagi Hindiston va Pokiston yadroviy sinovlari Janubiy Osiyo mintaqasini global yadroviy xavf mintaqasiga aylantirdi. Har ikki davlat yadroviy qurollar saqlash va ularni rivojlantirish orqali o'z xavfsizligini ta'minlashga harakat qilmoqda. Bu esa har qanday keskin to'qnashuvning global miqyosdagi inqirozga aylanish xavfini oshiradi. Shu bilan birga, yadroviy arsenal tomonlarni ehtiyotkor bo'lishga majbur qiladi, bu ba'zi hollarda urushning kengayishini cheklaydi, lekin ishonchsizlikni kamaytirmaydi. Buning natijasida Hindiston va Pokiston o'rtasidagi har qanday keskinlik har doim xalqaro e'tibor markazida bo'ladi va global siyosiy bosimni keltirib chiqaradi. Mintaqadagi ijtimoiy muhit ham mojaroning asosiy jihatlaridan biridir. Kashmir aholisi uzoq yillardan beri qurolli to'qnashuvlar, tinchlikning yetishmasligi va siyosiy cheklovlar ostida yashaydi. Mahalliy aholining asosiy muammolari orasida inson huquqlarining buzilishi, siyosiy faollikning bostirilishi, ta'lim va iqtisodiy imkoniyatlarning cheklanishi mavjud. Bu norozilik esa ikki davlat o'rtasidagi mojaro doirasini yanada kengaytiradi va boshqa hududlarda xavfsizlikni ta'minlashni murakkablashtiradi. Shu tariqa, mojaro nafaqat harbiy yoki siyosiy masala sifatida, balki insoniy, ijtimoiy va madaniy kontekstda ham davom etadi.

Xalqaro diplomatiya va vositachilik har doim mojaroni yumshatishga qaratilgan. 1948 yildan boshlab Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan qabul qilingan rezolyutsiyalar, tinchlik mexanizmlari, xalqaro monitoring missiyalari va tinchlik muzokaralari maqsadida amalga oshirilgan urinishlar, mintaqaviy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan. Ammo amaliyotda, har ikki tomonning qat'iy pozitsiyasi va hududiy manfaatlarining to'qnashuvi tufayli, ko'plab tashabbuslar samarasiz qolmoqda. Shu bilan birga, mintaqaviy hamkorlikni mustahkamlash, iqtisodiy aloqalarni rivojlantirish va xavfsizlikni ta'minlash uchun xalqaro vositachilikning roli hali ham muhim bo'lib qolmoqda. Kelajak ssenariylariga kelsak, Hindiston va Pokiston o'rtasidagi mojaro hal etilmagan holda davom etish ehtimoli yuqori. Diplomatik muzokaralar, xalqaro vositachilik va iqtisodiy manfaatlar mojaroni yumshatish imkonini beradi, lekin har ikki tomonning qat'iy pozitsiyasi va milliy manfaatlarini himoya qilish siyosati vaziyatni murakkablashtiradi. Shuningdek, mintaqada ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlar, mahalliy aholi noroziligi va terrorchilik tahdidlari mojaroning yangi shakllarini yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli, har qanday yechim nafaqat hududiy, balki xalqaro, siyosiy va iqtisodiy mezonlarni hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozim. Hindiston va Pokiston o'rtasidagi mojaro tarixiy ildizlardan tashqari, zamonaviy geosiyosiy va diplomatik omillar bilan ham yanada murakkablashmoqda. Mojaroning har bir bosqichi xalqaro siyosiy maydon bilan

bevosita bog'liq bo'lib, har ikki davlatning tashqi siyosati va strategik manfaatlarini belgilab beradi. Shu sababli xalqaro vositachilik, tinchlik muzokaralari va diplomatlarning harakatlari muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, 1971 yildagi Bangladesh urushi davrida BMT va yirik davlatlar mojaroni nazorat qilishga uringan bo'lsalar-da, Hindiston va Pokistonning mustaqil harbiy strategiyalari, shuningdek, hududiy manfaatlar, bu tashabbuslarning samaradorligini chekladi. XXI asrda mojaro nafaqat hududiy yoki milliy xavfsizlik masalasi, balki global xavfsizlik uchun ham tahdid sifatida ko'riladi. 1998 yilda Hindiston va Pokiston yadroviy sinovlar o'tkazishi, ikki davlatni yadroviy qurollarga ega mamlakatlar sifatida belgiladi. Bu holat har qanday keskinlikni xalqaro maydonga olib chiqadi va global xavfsizlikni tahdid ostiga qo'yadi. Shu bilan birga, yadroviy qurollarning mavjudligi tomonlarni ehtiyotkor bo'lishga majbur qiladi va ochiq urush xavfini kamaytiradi, biroq ishonchsizlikni yo'qotmaydi. Mintaqadagi iqtisodiy oqibatlar ham katta. Harbiy xarajatlar uchun ajratiladigan milliardlab dollar mablag'lar iqtisodiy rivojlanish, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarini cheklaydi. Doimiy keskinlik tufayli xorijiy investorlar ehtiyotkor bo'lib qoladi, bu esa turizm va savdoni sekinlashtiradi. Kashmir hududida doimiy xavfsizlik choralarning mavjudligi mahalliy iqtisodiyotga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Qishloq xo'jaligi va sanoat faoliyati cheklanadi, yoshlar orasida ishsizlik kuchayadi va migratsiya ortadi. Shu tariqa, mojaro nafaqat siyosiy, balki iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarga ham doimiy ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy jihatdan, mojaro Kashmirdagi mahalliy aholi uchun doimiy tahdid va cheklovlar yaratadi. Mahalliy aholining asosiy muammolari orasida inson huquqlarining buzilishi, siyosiy faollikning bostirilishi va ta'lim, iqtisodiy imkoniyatlarning cheklanishi mavjud. Bu norozilik ikki davlat o'rtasidagi mojaro doirasini yanada kengaytiradi va boshqa hududlarda xavfsizlikni ta'minlashni murakkablashtiradi. Shu tariqa, mojaro nafaqat harbiy yoki siyosiy masala sifatida, balki insoniy, ijtimoiy va madaniy kontekstda ham davom etadi. Diplomatik va xalqaro vositachilik har doim mojaroni yumshatishga qaratilgan. 1948 yildan boshlab BMT tomonidan qabul qilingan rezolyutsiyalar, tinchlik mexanizmlari, monitoring missiyalari va muzokaralar mintaqaviy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan. Ammo amaliyotda har ikki tomonning qat'iy pozitsiyasi va hududiy manfaatlarning to'qnashuvi ko'plab tashabbuslarning samarasiz qolishiga sabab bo'ladi. Shu bilan birga, iqtisodiy aloqalarni rivojlantirish, mintaqaviy hamkorlikni mustahkamlash va xavfsizlikni ta'minlash uchun xalqaro vositachilikning roli hali ham muhim bo'lib qolmoqda. Mojaroning kelajak ssenariylariga kelsak, hal etilmagan ziddiyat turli shakllarda davom etadi. Diplomatik muzokaralar va xalqaro vositachilik mojaroni yumshatishi mumkin, lekin har ikki tomonning qat'iy pozitsiyasi va milliy manfaatlarni himoya qilish siyosati vaziyatni murakkablashtiradi. Mintaqada ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlar, mahalliy aholi noroziligi va terrorchilik tahdidlari mojaroning yangi shakllarini yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli, har qanday yechim nafaqat hududiy, balki xalqaro, siyosiy va iqtisodiy mezonlarni hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozim. Bugungi kunda Hindiston va Pokiston o'rtasidagi qarama-qarshilik, ayniqsa Kashmir hududida, turli shakllarda davom etmoqda: qurolli to'qnashuvlar, terrorchilik tahdidlari, diplomatik muzokaralardagi keskinliklar va iqtisodiy sanksiyalar. Mahalliy aholi doimiy xavf ostida yashaydi, ular orasida ko'plab oilalar o'z uyini tark etishga majbur bo'ladi. Shuningdek, tinchlik harakatlari, inson huquqlari tashkilotlari va xalqaro monitoring missiyalari ham mavjud bo'lsa-da, ularning samarasi cheklangan. Mintaqaviy barqarorlikni ta'minlash uchun Hindiston va Pokiston o'rtasida uzoq muddatli va xolis diplomatik strategiya zarur. Bu strategiya iqtisodiy aloqalarni

mustahkamlash, terrorizm va qurolli guruhlar faoliyatini cheklash, mahalliy aholining huquqlarini himoya qilish va yadroviy xavfni nazorat qilishni o'z ichiga olishi lozim. Shu bilan birga, xalqaro vositachilik, iqtisodiy yordam va regional hamkorlik ham muhim vositalardir. Mojaroning global oqibatlarini ham katta ahamiyatga ega. Hindiston va Pokiston yadroviy qurollarga ega bo'lgan davlatlar sifatida, ularning har bir keskin qarori butun dunyo uchun xavf tug'diradi. Shu sababli xalqaro hamjamiyat doimiy ravishda mojaroni nazorat qilishga urinadi. Global iqtisodiy va siyosiy ta'sirlar, jumladan savdo, transport va energetika tarmoqlari, ikki davlat o'rtasidagi mojarodan bevosita ta'sirlanadi.

Bugungi kunda Hindiston va Pokiston o'rtasidagi mojaro zamonaviy siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy kontekstda yanada murakkablashgan. Kashmir hududidagi keskinliklar, terrorchilik tahdidlari, qurolli to'qnashuvlar va diplomatik uzilishlar mintaqaviy barqarorlikka doimiy xavf tug'diradi. Har ikki davlat o'z hududiy yaxlitligini saqlashga intilayotgan bir vaqtda, xalqaro vositachilik va diplomatik bosim ham vaziyatni yumshatishga qaratilgan, biroq har doim samarali natija bermaydi. Hindiston va Pokistonning yadroviy qurollarga ega bo'lishi mojaroni global xavf darajasiga olib chiqadi. Har qanday keskinlik yoki qurolli to'qnashuv mintaqadan tashqari global siyosat va xavfsizlikka ta'sir qiladi. Shu bilan birga, yadroviy arsenal tomonlarni ehtiyotkor bo'lishga majbur qiladi, bu esa ochiq urush xavfini kamaytiradi, biroq ishonchsizlikni yo'qotmaydi. Mintaqadagi ijtimoiy oqibatlar ham jiddiy. Mahalliy aholi uzoq yillik qurolli nizolar, tinchlikning yetishmasligi va siyosiy cheklovlar ostida yashaydi. Inson huquqlari buzilishi, siyosiy faollikning bostirilishi, ta'lim va iqtisodiy imkoniyatlarning cheklanishi kabi muammolar davom etmoqda. Bu norozilik esa mojaroning yangi shakllarini yuzaga keltiradi va boshqa hududlarda xavfsizlikni ta'minlashni murakkablashtiradi. Iqtisodiy nuqtai nazardan, mojaro Hindiston va Pokistonning rivojlanishiga jiddiy to'sqinlik qiladi. Harbiy xarajatlar, xavfsizlik choralari ajratilgan mablag'lar boshqa sohalarga sarflanishi mumkin bo'lgan resurslarni cheklaydi. Doimiy keskinlik tufayli xorijiy investorlar mintaqada ehtiyotkor bo'ladi, bu esa biznes, savdo va turizm sohasining rivojlanishini sekinlashtiradi. Kashmir hududida doimiy xavfsizlik choralari mavjudligi mahalliy iqtisodiyotga salbiy ta'sir ko'rsatadi, qishloq xo'jaligi va sanoat faoliyati cheklanadi, yoshlar orasida ishsizlik ortadi va migratsiya kuchayadi. Xalqaro vositachilik doimiy harakatda bo'lsa-da, amaliy samarasi cheklangan. BMT rezolyutsiyalari, monitoring missiyalari va diplomatik muzokaralar mintaqaviy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan bo'lsa-da, har ikki tomonning qat'iy pozitsiyasi va hududiy manfaatlar to'qnashuvi bu tashabbuslarni cheklaydi. Shu bilan birga, xalqaro vositachilik mintaqada iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish, xavfsizlikni ta'minlash va terrorizmga qarshi kurashish imkonini beradi.

Kelajak ssenariylariga kelsak, Hindiston va Pokiston o'rtasidagi mojaro hal etilmagan holda davom etishi mumkin. Diplomatiya muzokaralar, xalqaro vositachilik va iqtisodiy manfaatlar mojaroni yumshatish imkonini beradi, lekin har ikki tomonning qat'iy pozitsiyasi va milliy manfaatlarni himoya qilish siyosati vaziyatni murakkablashtiradi. Mintaqada ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlar, mahalliy aholi noroziligi va terrorchilik tahdidlari mojaroning yangi shakllarini yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli, har qanday yechim nafaqat hududiy, balki xalqaro, siyosiy va iqtisodiy mezonlarni hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozim.

Shuningdek, mojaro global iqtisodiyotga ham ta'sir qiladi. Savdo, transport, energetika va investitsiya oqimlari ikki davlat o'rtasidagi keskinlik tufayli cheklanadi. Bu esa mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirish imkoniyatlarini kamaytiradi. Shu sababli, moliyaviy va iqtisodiy

vositachilik, shu jumladan qo'shma investitsiyalar va savdo kelishuvlari ham mintaqaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynashi mumkin. Hindiston va Pokiston o'rtasidagi qarama-qarshilikning bugungi kundagi holati o'quvchi uchun murakkab, ammo tushunarli tahlil talab qiladi. Mojaroning tub ildizlari mustamlaka davri siyosatida, Hindiston bo'linishida va Kashmir masalasida yotadi. Mojaroning rivojlanishi esa qurolli to'qnashuvlar, diplomatik keskinliklar, yadroviy qurollanish poygasi, terrorchilik tahdidlari va iqtisodiy oqibatlar bilan belgilangan. Shu bilan birga, mintaqada yashovchi oddiy odamlar hayoti, ularning huquqlari va ijtimoiy holati ham doimiy ta'sir ostida. Yuqoridagi barcha omillarni hisobga olgan holda, Hindiston va Pokiston o'rtasidagi mojaro hal etilishi uchun nafaqat tarixiy adolat, balki zamonaviy diplomatiya, xalqaro vositachilik, iqtisodiy rag'batlar va mintaqaviy hamkorlik muhimdir. Barqarorlikni ta'minlash uchun har ikki tomon konstruktiv pozitsiya egallashi, xalqaro hamjamiyat esa vositachilik va nazorat mexanizmlarini samarali amalga oshirishi zarur.

Xulosa

Hindiston va Pokiston o'rtasidagi mojaro uzoq tarixiy ildizlarga ega bo'lib, u nafaqat hududiy bahs, balki diniy, siyosiy, iqtisodiy va xalqaro omillar bilan chambarchas bog'liq murakkab jarayondir. Mojaro mustamlaka davri siyosati, Hindiston bo'linishi, Kashmir masalasi va qurolli to'qnashuvlar orqali shakllangan bo'lib, vaqt o'tishi bilan yadroviy qurollanish, terrorchilik, diplomatik nizolar va iqtisodiy oqibatlar bilan yanada murakkablashgan. Ushbu murakkab tizim ikki davlat o'rtasidagi ishonchni pasaytirib, mintaqaviy barqarorlikka doimiy tahdid solmoqda.

Bugungi kunda mojaro faqat harbiy yoki siyosiy masala sifatida emas, balki inson huquqlari, iqtisodiy rivojlanish va xalqaro xavfsizlik bilan chambarchas bog'liq bo'lib qolmoqda. Shu sababli uning yechimi nafaqat tarixiy adolat, balki zamonaviy diplomatiya, xalqaro vositachilik va mintaqaviy manfaatlar muvozanatini hisobga olgan holda topilishi zarur. Hindiston va Pokiston o'rtasidagi qarama-qarshilikning kelajakda yumshashi yoki keskinlashishi bevosita ikki tomonning konstruktiv pozitsiyasiga, xalqaro bosim va mintaqaviy hamkorlik imkoniyatlariga bog'liq bo'ladi. Natijada, Hindiston va Pokiston mojaroining hal etilmaganligi mintaqaviy barqarorlik, xavfsizlik va iqtisodiy rivojlanishga doimiy tahdid bo'lib qolmoqda. Shu bilan birga, har ikki davlatning siyosiy va iqtisodiy manfaatlarini hisobga olgan holda, xalqaro hamjamiyat aralashuvi va diplomatik yechimlar orqali bu murakkab muammoni yumshatish va barqarorlikni ta'minlash imkoniyatlari mavjud. Mojaro davom etayotgan bo'lsa-da, xolis va konstruktiv yondashuv orqali uni nazorat qilish va mintaqaga uchun xavfini kamaytirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bose, S. (2011). Kashmir: Roots of Conflict, Paths to Peace. Harvard University Press.
2. Ganguly, S., & Kapur, S. P. (2010). India, Pakistan, and the Bomb: Debating Nuclear Stability in South Asia. Columbia University Press.
3. Wirsing, R. G. (2012). India, Pakistan, and the Kashmir Dispute: On Regional Conflict and Its Resolution. Palgrave Macmillan.
4. Brecher, M., & Wilkenfeld, J. (2000). A Study of Crisis. University of Michigan Press.
5. Bose, M. (2005). Modern South Asia: History, Culture, Political Economy. Routledge.
6. Schofield, V. (2010). Kashmir in Conflict: India, Pakistan and the Unending War. I.B. Tauris.

7. Ganguly, S. (1994). Conflict Unending: India-Pakistan Tensions Since 1947. Columbia University Press.
8. Bhatia, M., & Joshi, H. (2015). Understanding South Asian Conflicts: A Regional Perspective. Sage Publications.

